

Тақризи муқарризи расмӣ

ба автореферат ва диссертатсияи БАХЕТГУЛИ АЙМАЙТИ (BAHETIGUI AIMATI) дар мавзуи “Маъноӣ концептуалии “шодӣ” ҳамчун падидаи забонӣ-фарҳангӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи мазкур дар мавзуи “Маъноӣ концептуалии “шодӣ” ҳамчун падидаи забонӣ-фарҳангӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302– Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) мутобиқ аст.

Мубрами мавзу таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионии мавриди тақриз ба таҳлили маъноӣ концептуалии “шодӣ” дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ бахшида шудааст. Мавзуи интихобнамудаи муаллифи диссертатсия аз мавзӯҳои мавриди пажӯҳиши илмҳои забоншиносии муосир, аз ҷумла забоншиносии шинохтӣ (когнитивӣ), забоншиносии фарҳангӣ, забоншиносии қавмӣ ба шумор рафта, то ба ҳол дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ ба таври махсус таҳқиқ нагардидааст. Дар он ҷиҳатҳои забонӣ-фарҳангии яке аз маъноҳои эҳсосотӣ, яъне олами ботинии инсон, ҳамчун соҳиби фарҳанги муайян дар доираи парадигмаи инсонмехварӣ ба риштаи таҳқиқ кашида шудаанд. Мусаллам аст, ки дар даврони муосир таваҷҷуҳи муҳқиқони забоншинос, алалхусус, забоншиносии муқоисавӣ ба таҳқиқи концептҳои равона гардидааст, ки дар шуури халқҳои гуногунзабону гуногунфарҳанг таҷассум ёфтаанд. Аҳамияти хоси мавзуи диссертатсияи мавриди тақризи мо дар он зоҳир мегардад, ки дар маркази диққати илмҳои инсонмехварии муосир асосан олами ботинӣ, ғайрифатҳиё эҷодӣ, шуури тафаккур, забон ва фарҳанги инсон мавқеи арзишманд касб кардааст. Гузашта аз ин, дар забоншиносии муосир масъалаи ошкор намудани таъсири мутақобилаи забонҳо ва таҷассуми андешаҳои арзишӣ тавассути воҳидҳои забон ва нутқ мавқеи марказӣ дорад. Чунон ки маълум аст, пажӯҳишҳои концептуалӣ ба таҳлилу баррасии натиҷаи вербалии афкори донишномавӣ, эҳсосӣ-ҳиссиётӣ, миллию фарҳангӣ, ғайрифатҳиё ассотсиативии паҳлуҳои муайяни мавзӯ равони гардидаанд. Интихоби мавзӯ ҳамчунин аз он ҷиҳат ҳамчун мубрам ва аҳамиятнок муайян карда мешавад, ки концепти “шодӣ” барои ҳар як шахс, сарфи назар аз миллат, наҷод, мавқеи ӯ дар ҷомеа, вазъи иҷтимоӣ, ҷинс, синну сол ва ғайра яке аз заминаҳои асосӣ махсус меёбад.

Бар замми гуфтаҳои боло, мубрамии таҳқиқоти мазкур боз дар он зоҳир мегардад, ки то ҳол хусусиятҳои вожаҳои ифодакунандаи эҳсосот ва ҳиссиёти инсон дар забонҳои муқоисашаванда, зарурати таҳлили фарқиятҳо ва шабоҳатҳои шаклҳои дохилӣ ва маъноӣ консепти “шодӣ” дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ ба таври муфассал ва махсус омӯхта нашудаанд. Чунон ки маълум аст, дар омӯзиши ҳодисаҳои забонӣ ва объективатсияи забонии эҳсосот нақши инсон ё худ инсонмехваршиносӣ калидӣ махсуб меёбад ва дар доираи навҳо ва самтҳои нави забоншиносӣ ба мисли забоншиносии шинохтӣ ва забоншиносии фарҳангӣ ва иҷтимоӣ баррасӣ мегардад.

Бинобар ин, масъалаи омӯзиши маъноӣ консептуалии “шодӣ” ҳамчун инъикоси консепти забонӣ-фарҳангӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ барои таҳқиқоти минбаъдаи забоншиносии муосир заминаи устувор фароҳам меорад ва, ҳамзамон, мубрамии мавзӯи таҳқиқро собит мегардонад.

Инак, мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии Байхетгули Аймайти мубрам, муҳим ва саривақтӣ ҳисоб ёфта, он метавонад барои дар оянда равшан гардидани нуктаҳои то ҳол ҷалталаби ин масъалаи пажӯҳишӣ мусоидат намояд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар диссертатсияи мавриди тақриз барои аввалин маротиба таркиб ва сохти консепти “шодӣ” дар тасвири забонии ҷаҳони мардуми тоҷику чин мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дода шудааст. Дар он вижагиҳои умумӣ ва хос дар таҷассуми ин консепт аз ҷониби ин халқҳо баррасӣ гардида, инчунин, консепти “шодӣ” дар заминаи забоншиносии шинохтӣ ва фарҳангӣ таҳқиқ карда шудааст. Умумият ва фарқи инъикоси консепти “шодӣ” аз ҷониби соҳибзабонон бо таваҷҷуҳ ба тафаккури милли бори нахуст нишон дода шудаанд.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Масъалаҳои марбут ба мавзӯи таҳқиқот тавассути таҳлил ва баррасии назариявӣ, аз ҷумла таҳлили муқоисавӣ таҳқиқ шудаанд. Ин таҳқиқот бо таъя ба нуктаҳои методологӣ ва маводи гуногунҷанбаи таҳлилӣ, ки бо сохтор, мақсаду вазифаҳои тадқиқот мувофиқ мебошанд, бунёд ёфтааст. Натиҷаҳои диссертатсия дар конференсияҳои солонаи илмӣ ва назариявии ҳайати профессорону устодони Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ва дигар конференсияҳои минтақавию ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ дар шакли маърузаву гузоришҳо муҳокима ва баррасӣ шудаанд..

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки диссертатсия метавонад барои тадқиқоти оянда дар соҳаҳои забоншиносии шинохтӣ (когнитивӣ) ва фарҳангӣ кӯмак расонад. Натиҷаҳои ин таҳқиқот барои ҳаллу ҷасли як қатор масъалаҳои амалӣ ва назариявии ин соҳа истифода хоҳанд шуд ва ҳамчун асоси таҳқиқотҳои минбаъдаи илмӣ ва назариявии самтҳои забоншиносии шинохтӣ ва муқоисавӣ хизмат хоҳанд кард.

Бояд таъakkур дод, ки хусусиятҳои миллию фарҳангии концепти "шодӣ", ки дар диссертатсия пажӯҳиш ёфтаанд, дар фаҳмидани қонуниятҳои умумӣ ва хусусиятҳои махсуси забонҳо дар соҳаи вожашиносӣ кӯмак мерасонанд. Бешубҳа, ин навъ таҳлилҳо барои баррасии масъалаҳои назариявии забоншиносӣ аҳамияти калон доранд.

Аз мутолиаи диссертатсия бармеояд, ки таҳқиқоти мазкур аз аҳамияти амалӣ низ бархӯрдор аст ва дар вақти таҳияи барномаҳо ва ҳаллу ҷасл кардани масъалаҳои марбут ба таҳқиқоти шинохтӣ фарҳангии воҳидҳои забон эҳсос мешавад. Бешак, натиҷаҳои ин таҳқиқот метавонанд дар тадриси доираи фанҳои махсус ба мисоли забоншиносии шинохтӣ, забоншиносии фарҳангӣ, забоншиносии қавмӣ, луғатшиносӣ, фразеология ва ғайра, инчунин дар баррасии масъалаҳои амалии забоншиносии муқоисавӣ маводди кӯмакии беандоза ба шумор мераванд. Ғайр аз ин, онҳо барои гузаронидани семинарҳо ва курсҳои махсус дар соҳаи забоншиносии муқоисавӣ, забоншиносии умумӣ, забоншиносии фарҳангӣ ва забоншиносии қавмӣ низ мувофиқ мебошанд. Натиҷаҳои таҳқиқот инчунин дар раванди таълими факултетҳои филологии мактабҳои олии кишвар, хусусан дар курсҳои махсус, семинарҳо ва лексияҳо муфид хоҳанд буд.

Ҳамчун яке аз дастовардҳои диссертатсияи мазкур метавон дараҷаи эътимоднокии мавод, таҳлил ва натиҷаҳои онро қайд намуд, ки, тавре ки ба назар мерасад, мавод аз сарчашмаҳои муътамад ҷамъоварӣ шуда, мавриди таҳлили хос қарор дода шудааст ва натиҷаҳои наву бесобиқаи он аз аҳамияти назариявӣ ва амалӣ бархӯрдор аст. Гузашта аз ин, хулоса ва тавсияҳои хоси муаллифи диссертатсияи мавриди тақриз дар ҷаҳорҷӯбаи методологияи низомдор ва таҳлилҳои забоншиносӣ тасвир ёфта, дар раванди таҳқиқот ва ҷаъолияти амалии марбут ба соҳаи забоншиносӣ мавриди истифодаи фаровон қарор хоҳанд гирифт.

Муҳтавои асосии диссертатсия дар ҷаласаҳои кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷумаи Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода (солҳои 2021 – 2025), дар

конференсияҳои вилоятӣ, ҷумҳурияӣ, семинарҳо ва мизҳои мудаввар ба таври васеъ баррасӣ гардидаанд.

Сохтори диссертатсияи тақризшаванда ҷавобгӯи талаботи барасмиятдарории корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ буда, аз муқаддима, се боб, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат аст.

Дар муқаддима дастгоҳии илмии кори диссертатсионӣ инъикос ёфта, дар бобати асосноккунии аҳамияти мавзӯ, навоварии илмии он, муайян намудани мақсад ва вазифаҳо, асосҳои назариявии тадқиқот, сарчашмаҳои тадқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот, инчунин объект ва предмети тадқиқот маълумоти марбута оварда шудааст, ки ҳар як бахши он бо риояи талабот танзим карда шудааст.

Дар боби якуми диссертатсия масъалаҳои назариявии марбут ба ҷойгоҳи маъноӣ концептуалӣ дар низоми маъношиносӣ баррасӣ ва таҳлил шудаанд.

Дар зербоби якум сухан дар бораи мафҳуми “консепт” меравад. Ба ақидаи муаллифи диссертатсия, вожаи “консепт” калка аз забони лотинӣ буда, “conceptus” маънояш мафҳум аст, аз феъли “conspicere” оғоз кардан, оғоз шудан мебошад. Бояд таъкид дод, ки дар ҷойи дигар олимон “мафҳум”-ро аз “консепт” фарқ мекунонанд, вале ин як баҳси тӯлониест.

Зербоби дуюми боби якум таҳти унвони “Меъёри шинохти маъноӣ концептуалӣ” ба аломатҳои маъмулӣ ва хусусиятҳои консепт бахшида шудааст.

Диссертант иброз медорад, ки мафҳуми консепт, махсусан, аз он ҷиҳат муҳим аст, барои фаҳмидани он, ки чаро забон на танҳо як роҳи муошират, балки як навъ тамаркуз ва таҷассуми фарҳанги миллӣ кӯмак мекунад. Дар замони муосир муаммои омӯзиши консептҳо аҳамияти хоса дорад. Бо вучуди он ки асарҳои зиёде ба омӯзиши онҳо бахшида шуда бошад ҳам, ҳанӯз муаммоҳое ҳастанд, ки ба қадри кофӣ масъалаи мазкур ҳалли ҳудро наёфтаанд ва онҳо диққати ҷиддиро талаб мекунанд. Махсусан, шарҳи аниқи консепт ва тавсифи хусусиятҳои низоми он баҳсталабанд.

Зербоби сеюми боби аввал “Муқоисаи маъноӣ луғавӣ ва маъноӣ концептуалӣ: умумият ва фарқ” унвон гирифтааст. Дар ин зербоб муаллиф раамзҳои ифодагари шодиву хурсандӣ ба монанди наъл, гулҳо, фароштуруку дигар ашёҳоро таҳлил намудааст.

Мусаллам аст, ки ифодаи маъноӣ концептуалӣ тавассути воҳидҳои забон низ сурат мегирад, аз ин рӯ, дар илми забоншиносӣ баррасӣ ва омӯзиши маъноӣ концептуалӣ ва мафҳуми консепт саривақтӣ ва айна

муддаост ва масъалаҳои забоншиносии шинохтӣ (когнитивӣ), фарҳангӣ (лингвокултурология), равонӣ, иҷтимоӣ ва мантиқӣ ҳаллу ҷасли худро меёбанд.

Зербоби чорум таҳти унвони “Таҳқиқи ҷанбаҳои назариявии мафҳуми концепт дар забоншиносии тоҷик” фарогири масъалаҳои назариявӣ роҷеъ ба мавзӯи таҳқиқ мебошад.

Боби дуҷуми диссертатсия “Таҳлили маъноӣ концептуалии “шодӣ” дар забонҳои тоҷикӣ ва ҷинӣ” номгузорӣ шудааст. Зербоби якуми боби дуҷум таҳти унвони «Маълумоти умумӣ доир ба концепти “шодӣ”» мебошад.

Чӣ тавре, ки диссертант ибраз медорад, концепт ҳамчун падидаи забоншиносӣ-маърифатӣ воҳиди мундариҷаи ғаврии ҳофиза, луғати равонӣ, низоми концептуалӣ ва маъноҳои дар шуур буда, тамоми тасвири ҷаҳон, ки дар равони инсон инъикос ёфтааст, махсуб меёбад.

Дар ҳақиқат, концепти шодӣ хусусияти возеҳи миллӣ дорад. Инчунин, хусусияти муҳимтарини ғоявиест, ки дар забони табиӣ таҷассум ёфтааст. Ин концепт дар забонҳои гуногуни миллӣ тобишҳои гуногун дорад. Дар ифодаи концепти “шодӣ” маъноӣ эҳсосотӣ мавқеи меҳварӣ дорад ва дар ду навъи маъноӣ эҳсосотӣ ифодаи концепти “шодӣ” ошкор мегардад. Хусусияти экспрессивӣ, баҳодихӣ, водоркунӣ дар ифодаи концепти шодӣ дар таносуби маъноии зоҳир шудани эҳсосот дар амал ва муносибати инсон, дараҷаи ифодаи эҳсосот, таносуби мусбат/манфӣ, ҳаяҷон ва таносуби мутаозодӣ муайян мегардад, ки, дар ин замина, вижагии концепти “шодӣ” ҳамчун падидаи забонӣ-фарҳангӣ ошкор мешавад.

Зербоби дуҷуми боби дуҷум “Ҷойгоҳи маъноӣ концепти “шодӣ” дар забони тоҷикӣ” номгузорӣ шудааст.

Бояд гуфт, ки концепти “шодӣ” дар забони тоҷикӣ як мафҳуми фарҳангӣ ва равонист, ки дар баробари маъноӣ зоҳирӣ, қабатҳои амиқӣ иҷтимоӣ ва ғалсафӣ дорад, ки дар диссертатсия ба ин ҷанбаҳои мавзӯ хуб равшанӣ андохта шудааст.

Қобили қайди махсус аст, ки дар зербоби мазкур мисраҳои шеърӣ бо ифодаи вожаи шодӣ аз шоирони тоҷик оварда шудааст, ки ин шаҳодат аз он медиҳад, ки муаллиф дар баробари мутолиа намудани адабиёти забони ҷинӣ донандаи хуби забони тоҷикӣ мебошад. Ба монанди:

Маро гӯй аз ман ба ҷуз ғам набинӣ,

Ҳамин аст, агар рост хоҳӣ, гумонам.

Гар аз васли ту шод гардам ва гар на,

Ба ҳар сон ки бошад, зи ғам дарнамонам (Ахтарони Адаб, 2011, с. 18).

Чун ғаматро натавон ёфт магар дар дили шод,
Мо ба уммеди ғамат хотири шоде талабем (Ҳофиз).
Шодам ба туву яқин ҳамедонам,
К-ин шодӣ ҳазор ғам дорад (Анварӣ).

Зербоби сеюм “Хусусияти забонии концепти “шодӣ” дар забони чинӣ” ба масъалаи концепт ва мафҳуми он дар забони чинӣ бахшида шудааст.

Дар ин зербоб ба хулосаҳои ҷолиби муаллифи диссертатсия метавон дучор шуд, ки бевосита ба вижагиҳои миллии масъалаҳои марбут ба концепт иртибот доранд. Масалан, ҳақ бар ҷониби муаллиф аст, ки барои муайян кардани концептосфераи забони чинӣ, гузаронидани таҷрибаҳои шифоҳӣ танҳо дар сурате мақсаднок аст, ки ҳамаи субъектҳо аз як вилояти Чин бошанд. Ин аз он сабаб аст, ки дар Чин дар минтақаҳои гуногуни кишвар истифодаи бисёр калимаҳо ҳоло ҳам гуногун аст.

Боби сеюми диссертатсия “Таҳқиқи муқоисавии вижагиҳои забонию фарҳангии концепти “шодӣ” дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” унвон дорад. Дар он ҷиҳатҳои муҳимми маъноҳои концепти мавриди таҳқиқи муаллиф бо муқоиса дар мисоли ду забон ба таври ҷолиб ва асоснок нишон дода шудаанд.

Дар зербоби аввали боби ниҳой “Таҳлили маъноӣ концепти “шодӣ” дар таърихи забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” сухан меравад.

Дар ин бахш ба таври асоснок ва бар мабноси маводди муътамад қайд шудааст, ки яке аз муҳимтарин мафҳумҳо дар фарҳанги забонии мардуми тоҷику чин ифодаи мафҳуми “шодӣ” ба шумор меравад, ки таърихи қадима дорад. Мафҳуми мазкур дар адабиёти бадеӣ ва забони гуфтугӯӣ ҷойгоҳи хоссаеро касб намуда, бо роҳҳои гуногун маънидод карда мешавад. Ин аст, ки аз забони назм то ба забони наср адибон фикру андешаҳои худро бо ҳиссиётҳои гуногун баён менамоянд, ки дар байни онҳо мафҳуми шодӣ назаррас буда, бо рамзҳои мусбат алоқамандии зич дорад.

Хулосаҳои муаллиф дар натиҷаи таҳлили муқоисавӣ ҷолибанд. Чунон ки ба назар мерасад, ҳарчанд эҳсоси шодӣ универсалӣ мебошад, тарзи ифода ва таҷассуми он вобаста ба фарҳанг, тафаккур ва анъанаҳои забонӣ фарқ мекунад. Забони тоҷикӣ бо шодии фардӣ, миллий, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, ҳассосият ва образнокии гуфтор, дар рафтору амал тавсиф мешавад, дар ҳоле ки забони чинӣ бо шодии ботинӣ ва мувозинати рӯҳӣ тавсиф мегардад.

Зербоби дуюми боби ниҳой “Марзи маъноӣ, таҳаввули маҷозӣ ва ифодаи маърифатии “шодӣ” дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” унвон карда шудааст, ки дар он марзи маъноӣ, инкишофи маҷозӣ ва ифодаи хоси

концепти мавриди таҳқиқ нишон дар мисоли вожаҳои ифодагари маъноӣ хешутаборӣ, амал, ҳаракат, муносибат, эҳсосот, ҳайвонот, рустанӣ ва амсоли инҳо нишон дода шудаанд.

Тавре муаллиф ибраз медорад, хусусияти фарҳангии марзи маъноӣ концепти “шодӣ” тавассути вожаҳо ва ифодаҳои маҷозӣ микропадада ва макропададаи концепти мазкурро дар ҳаёти рӯзмарраи соҳибзабонони тоҷикӣ чин инъикос карда метавонад.

Дар зербоби сеюми боби сеюм “Муқоисаи ифодаи хусусиятҳои фарҳангии концепти “шодӣ”-и воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” ном дорад.

Аслан, таҳлили муқоисавии воҳидҳои фразеологӣ барои ошкор намудани аломатҳои асосии фонди фразеологӣ забонҳо ва боз ҳам амиқтар ворид шудан ба маъно ва қонуниятҳои инкишофи онҳо зери таъсири омилҳои фарозабонӣ, ки бо таърих ва фарҳанги халқҳо алоқаманд аст, ёрӣ мерасонад.

Аз ин рӯ, таҳқиқи концепти “шодӣ” дар таркиби воҳидҳои фразеологӣ забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ ба мақсад мувофиқ аст, зеро фонди фразеологӣ хусусияти этнофарҳангии забонро равшантар ифода мекунад, зеро дар он таҷрибаи бисёрсолаи умумигардонидашудаи тамоми этнос, хусусиятҳои дарки он дар бораи ҷаҳон ва худшиносӣ, яъне “тасвири забони ҷаҳон” ҷойгир аст. Аз ин рӯ, сатҳи фразеологӣ дар таҳқиқи падидаҳои аз ҷиҳати фарҳангӣ муайяншуда афзалият дорад.

Ин гуфтаҳои худро диссертант бо овардани иқтибосҳои илмӣ таъкият мебахшад: “Муносибати забон ва фарҳанг, ки дар фразеологизмҳо ба таври возеҳ ифода ёфтааст, онҳоро дар маркази таҳқиқоти забоншиносӣ-фарҳангӣ, этнолингвистикӣ қарор додааст. Равиши забоншиносӣ-фарҳангӣ ба омӯзиши фразеологизмҳо, ба омӯзиши муносибати фразеологизмҳо ва аломатҳои фарҳангӣ равона мешавад ва, инчунин, аҳамияти низоми рамзҳо ва ғайраро барои тавсифи хусусияти фарҳангӣ-миллии фонди фразеологӣ навсозӣ мекунад” [Кирилова, 1988, с. 18].

Дар аснои таҳлили муқоисавии ин бахш муаллиф бо мулоҳизаҳои мантиқии худ зикр менамояд, ки дар воҳидҳои фразеологӣ ифодакунандаи маъноӣ концептуалии “шодӣ” дар забонҳои муқоисашаванда вижагиҳои умумӣ ва хос ба назар мерасанд. Воҳиди фразеологӣ “аз шодӣ дар курта нағунҷидан” дар ҳар ду забон хусусияти фарҳангии соҳибзабонро як хел, тавассути ифодаи маъноӣ эҳсосоти баҳодихӣ, яъне шодии беҳадду худуд инъикос мекунад.

Дар ин замина вобаста ба вижагиҳои хоси забонҳо аз ин ҷиҳат унвонҷӯ дуруст қайд менамояд, ки дар забони тоҷикӣ хусусияти фарқкунанда дар воҳиди фразеологии “аз хурсандӣ шодимарг шудан” ба василаи тақобули маъноӣ, яъне дар як ифода ҳам маъноӣ мусбат ва ҳам маъноӣ манфӣ инъикос гардидан, вучуд дорад. Маъноӣ маърифатӣ ба василаи маъноӣ эҳсосоти водоркунӣ дар намунаи ин воҳиди фразеологӣ нишон дода шудааст. Ҳар кору ҳар амалеро меёӣ ва ҳадду ҳудуде бояд идора кунад.

Дар зербоби чоруми боби сеюм “Ифодаи концепти “шодӣ” дар номи ашхоси тоҷикӣ ва чинӣ” концепти “шодӣ” дар аксари мавридҳо ҳамчун мафҳуми ҳиссиёт зоҳир мешавад, ки дар таркиби исмҳои хос ҳамроҳ мешавад ё онро пурра ифода мекунад.

Диссертант ҳангоми таҳияи кори диссертатсионӣ ба қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ ва аломатҳои китобат, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №268 тасдиқ шудааст, диққати махсус зоҳир намуда, дар асоси ин ҳуҷҷати зарурӣ корашро омода кардааст.

Ҳамин тариқ, аз мутолиа ва таҳлили диссертатсияи мавриди тақриз чунин натиҷагирӣ кардан мумкин аст, ки Байхетгули Аймайти мавзӯро хуб ҳазм намуда, ба ҳалли вазифаҳои дар назди худ гузоштааш ба ҳадаф расидааст. Маводи назариву амалии фаровоне, ки муҳаққиқ гирд оварда, таҳлил намудааст, аз заҳмати зиёди ӯ дарак медиҳад. Муҳокимарониҳо ва баҳсҳои диссертант дар рисола бамаврид ва илман асосноканд. Аксари мулоҳиза ва нуктаҳои назари баённамудаи ӯ ҷолиби таваҷҷуҳ ва арзишманд мебошанд. Автореферати диссертатсия ва худ он дар маҷмӯъ ба тамоми талаботи муқарраршуда ҷавобгӯ мебошанд.

Сарфи назар аз дастовардҳо дар фишурда ва ҳам дар рисола баъзе камбудихое ҷой доранд, ки, аввалан, ислоҳпазиранд ва сониян, зикр ва ислоҳи онҳо дар оянда ҳусни корро меафзояд:

1. Дар қисмати “Дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ” муаллиф аз сарчашмаҳои ёдовар мешавад, ки ба таҳқиқу пажӯҳиши концепти “шодӣ” ягон иртиботе надоранд (саҳ. 6-7). Ба андешаи мо муаллиф тафовути маҳуми концептро аз вожаву калима дарк накардааст.

2. Дар се фасли боби якум муаллифи рисола танҳо бо овардани иқтибос аз андешаҳои забоншиносони рус иқтифо мекунад, ки ин тарзи баёни фикр дар таҳияи кори илмӣ чандон қобили қабул нест. Дар 30 саҳифаи рисола ҳамаги як ё ду бор аз андешаҳои забоншиносони тоҷик (С. Матробиён (саҳ. 27 ва Умаров (саҳ. 43) оид ба назарияи концепт ишора мекунад. Ба пиндори

мо муаллиф аз бозёфтҳои илмии забоншиносони тоҷик дар пажӯҳиши анвои мухталифи концепт огоҳ нест.

3. Дар фасли якуми боби дуюм низ муаллиф ба андешаи дигар забоншиносон така карда, аз таҳлили фасл дури ҷустааст. Фасли дуюми боби дуюм ба ҷойгоҳи концепти “шодӣ” дар забони тоҷикӣ бахшида шудааст, аммо муаллиф танҳо бо овардани мисол аз “Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ” қаноат кардааст. Таҳлилу баррасӣ ва муқоисаи концепти таҳқиқшаванда аз назари муаллиф дур мондааст.

4. Фасли сеюми боби сеюм “Муқоисаи ифодаи хусусиятҳои фарҳангии концепти “шодӣ”-и воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” номгузорӣ шудааст. Фасл ғалат номгузорӣ шудааст. Агар фасл “Муқоисаи хусусиятҳои фарҳангии концепти “шодӣ”-и таркиби воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ” номгузорӣ мешуд, хуб мебуд.

5. Дар фасли чорум ҳинни баррасии ифодаи концепти “шодӣ” дар номи ашхос дар забони тоҷикӣ муаллиф танҳо аз ду ном – Шодӣ ва Хурсанд ёдоварӣ шуда, баррасии концепти “шодӣ” дар номи ашхос дар забони чинӣ аз назари муаллиф дур мондааст.

6. Дар рисола муаллиф бештар ба иқтибос така мекунад, таҳлил, баррасӣ ва муқоиса хеле кам ба назар мерасад.

7. Дар баъзе саҳифаҳои диссертатсия ва автореферат хатоҳои имлоӣ, луғавӣ, дастурӣ, услубӣ ва техникӣ дида мешавад (саҳ. 10, 28, 29, 39, 40, 48, 53, 56 ва ғайра).

Рисолаи БАХЕТГУЛИ АЙМАЙТИ (BAIHETIGUL AIMATI) дар мавзӯи “Маъноӣ концептуалии “шодӣ” ҳамчун падидаи забонӣ-фарҳангӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302–Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ пешниҳод гаштааст, кори илмӣ таҳқиқотии мукамал ва ба анҷомрасида буда, ба меъёрҳои муқарраршуда ва талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа пешниҳод гардидааст, мувофиқат мекунад.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои илмӣ интишорнамудаи муҳаққиқ ба андозаи кифояткунанда мазмуну муҳтавои рисоларо инъикос намудаанд.

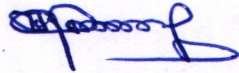
Дастгоҳи илмӣ таҳқиқот низ ба меёру талаботҳои рисолаҳои номзадӣ ҷавобгӯ буда метавонад.

Хулоса, метавон тазаккур дод, ки муҳтавои автореферат низ бо рисолаи илмӣ пурра мувофиқат мекунад.

Диссертатсияи БАХЕТГУЛИ АЙМАЙТИ (BAHETIGUL AIMATI) дар мавзӯи “Маъноӣ консептуалии “шодӣ” ҳамчун падидаи забонӣ-фарҳангӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва чинӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) кори баанҷомрасида ва мувофиқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таълифгардида буда, ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаи илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илми филология, профессор,
муовини раиси Кумитаи забон ва
истилоҳоти назди Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Баротзода Файзиддин Камолиддин

Нишони: 734036, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. Сино
кучаи Ғафуров 3, хуч. 46
Тел.: + 992 934555066
Email: fedya_b1984@mail.ru
«28» 08 соли 2025

Имзои Баротзода Файзиддинро
тасдиқ мекунам:

Мудири шуъбаи ҳуқуқ, кадрҳо ва корҳои
махсуси Кумитаи забон ва
истилоҳоти назди Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Сафарзода Эрач

Нишони: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. Шохмансур
кучаи Бехзод 25
Тел.: + 992 552720990
Email: safarov.eradzh@bk.ru
«28» 08 соли 2025